

מעשה שהיה

כוונת קטן

מוישי נכנס
הביתה ועל
פניו ארשת
שמחה.

מה יום מיומיים? - קראה לו אמו בתמיהה, אך הוא לא שמע מאומה. הוא היה כבר בדרכו אל עבר הקור מה השניה, לחדרו.

תמיהת האם גדלה עוד יותר. בנה מוישי אינו מן הילדים החוזרים הביתה בשמחה. אופיו קשה מעט, ובכל יום עוד לפני שמוריד הוא את המעיל מעצמו, טרוניה יש בפיו.

לפעמים מתאונן הוא על מבחן קשה שהיה או שיהיה... לעיתים ה'קרבן' הוא אחד מהחברים בכיתה שפגע בו לטענתו...

היא החליטה שלא להשבית את שמחתו בשאלות 'לא נעימות'... 'מדוע אתה בשמחה?'...

לא עבר הרבה זמן ומוישי ירד למטה מחדרו. השמחה עדיין לא משה מפניו ועתה כבר נודע לאמו פיה שרה וסודה של שמחה זו.

הוא אחז בידו שטר בן חמישים דולר! אכן, סכום עתק לילד בן 10.

מהיכן הכסף בא לידך?

- מצאתיו ברחוב. ברוך ה' שאבידתי שבה לידי.

על מה אתה שח?

- את זוכרת שבמסיבת החנוכה של כל בני המסגרת פחה המורחבת סבתא נתנה לי שטר בן 50 דולר?

- כן...1

- עוד בדרכנו בחזרה מהמסיבה אבד לי השטר. התחכמתי מעמכם ולא מסרתי זאת לאבא אלא הנחתיו בכיסי. מעולם לא סיפרתי לכם על כך... לא רציתי להיתפס בקלקלתי...

מה הקשר של אותן החמישים דולר שאיבדת לשטר שאתה מחזיק בידך?

- מצאתי את השטר ההוא. יש לי בו סימן! הלכתי עם חבר ברחוב בדרכי הביתה. הוא הבחין בשטר. עוד לפני שהוא הגביהו הודעת לי שזה שלי. הוא הגביה ונתן לי.

האם התקשתה שלא להבליע חיוך שעלה על שפתיה.

מוישי אמנם מעולם לא סיפר לה על השטר שאבד לו, אך היא ידעה מכך...

פסקי דינים

דיני שלישות ג' הרב חיים קאהן שליט"א

דיני שלישות ג'

נאמנות השליש בהכחשה א'

כבר התבאר שהשליש נאמן מפני מיגו, או מפני שהאמינו אותו עליהם, וכן שיש לו קנין בחפץ המושלש¹.

נאמנות השליש בהכחשה:

גדר נאמנות השליש כשני עדים

בכל הכחשה של השליש עם המושלשים על תנאי ההפקדה נאמן השליש כשני עדים², כגון באיזה זמן או על איזה אופן הושלש, ונאמן אף בלי שבועה, שאין אדם חוטא ולא לו³.

תנאי בשטר השלישות

אם נכתב שטר שלישות שמבאר את ענין השלישות והשטר יוצא מיד השליש בלבד, נאמן השליש לומר מה היו תנאי ההשלשה אפילו שסותר בזה את הכתוב בשטר שהרי בידו לשורפו ולגונזו⁴.

ברם, דנו הפוסקים האם הגדת השליש בבי"ד דומה לעדות עדים שכיון שהגידו עדותם לא יכחשו להם או להוסיף תנאי שמכחיש את עדותם, או שכח השליש כל עת שהמושלש תחת ידו כבעלים על המושלש, שלכן יכול לחזור בו.

ברם אם השטר יוצא מיד אחד המשלשים בלבד או שיש עכ"פ העתקה ממנו ביד המשלש בחתימת השליש⁵, לכו"ע נאמן השליש לומר כל דבר שאינו מכחיש את הכתוב בשטר שלישות, כגון שלא כתבו שעל תנאי מסוים או אפילו כתבו שעל איזה תנאי מסוים לו, והשליש אומר שבע"פ אמרו עוד איזה תנאי, נאמן השליש שבכל זה לא סותר להדיא את הכתוב בשטר, אבל נחלקו הפוסקים אם כתבו בשטר שעל תנאי זה בלבד נמסרה לו השלישות והוא אומר שאף בעת כתיבת השטר הוסיפו עוד תנאי, שיש שכתבו שאינו חוזר ומגיד ממה שכתוב להדיא בשטר⁶ ויש שכתב שנאמנות השליש כבעלים שנאמן להוסיף תנאי⁷.

נגד שני עדים

הכרעת הפוסקים היא שהשליש אינו נאמן נגד עדים שמכחישים אותו בתנאי השלשה⁸, אפילו באו להכחיש את השליש לאחר שכבר מסר את המושלש⁹ ומכ"ש שמעידים שלא נעשה שלישי מעולם¹⁰, אבל אם העדים אינם כאן והמפקדים מכחישים אותו בתנאי השלשה אינם נאמנים הגם שהשליש אצלו בעדים¹¹.

ליישוב דברי השליש

כל זה אם העדים במפורש מכחישים את דבריו, אבל אם אפשר ליישב דבריו עם עדות העדים לא מוציאים את השליש מחזקת נאמנותו, כגון אם העדים מעידים שבעת שהופקד בידו לא היו תנאים והוא אומר בסתם שהיו תנאים, ואפשר לפרש דבריו שהתנו את התנאים לאחר ההפקדה, נאמן השליש¹², שלא להוציא אותו ממה שהאמינו אותו עליהם¹³.

נאמנות השליש כשני עדים כשרים

יש שכתב שאם כתבו בשטר שלישות שהיה נאמן כשני עדים כשרים, נאמן להכחיש את העדים להקנות חפץ שהושלש בידו אבל לא שטר להכחיש העדים שמעידים שהוא פרוע¹⁴.

להכחיש עד אחד

לעומת זה נאמן השליש כבי תרי להכחיש עד אחד שמעיד נגדו, שנאמנות השליש היא כשני עדים על מה שאומר שהושלש בידו¹⁵.

ואף בזה נחלקו הפוסקים אם נאמנות זו היא אף לאחר שהחזיר את השטר ללוה לפטור אותו משבועה נגד עדות העד, שיש שכתב שאף בזה נאמן¹⁶, ויש שכתב שבזה נאמן לקיים השלישות כפי דעתו אבל לא לפטור אותו משבועת העד או אפילו משבועת היסט של המלוה¹⁷, ויש שכתבו שהשליש אם הוא עד כשר נאמן לפטור את הלוה משבועה¹⁸, ויש שכתב שאף שלישי שפסול לעדות פוטר את הלוה שהרי הימנוהו עליהם¹⁹.

[1] ראה גליונות רח"צ-רצ"ט. [2] סי' נ"ו סעיף א', וראה גליון רח"צ ליד הערה 14. [3] טור סי' נ"ה סעיף א', וביאר הדרישה לשאחר שיתקן ר"נ שבועת היסט צריך לטעם זה ולא די במה שהימנוהו, וביותר לפי בעה"ת (להלן ליד הערה 8) שסובר שנאמן לומר שהוא

מעשה שהיה

למחרת המסיבה, היא הבחינה בפיסות נייר ירוק (Green) מפוזרות על הרצפה פה בחדר הילדים. מסתבר שמוישי השאיר את השטר על מיטתו ואחיו הצעיר מצא זאת ונהנה לגזור את הנייר...

היא מעולם לא אמרה לו מילה. לא רצתה שיכעס על אחיו הקטן. אך, היא קיוותה שכשיבחין מוישי בחסרונו של השטר, יהיה זה שיעור המוסר החזק ביותר. אם היה מוסר את השטר לאביו לשמור, לא היה קורה כל זאת. כך ידע להבא לציית לקול הוריו ומורייו.

עכשיו הוא בטוח שהוא מצא את אותו השטר. ועוד בדמיונו יש לו סימנים על גבי השטר שאותו אחד הוא... נו נו...

היא לא אמרה מילה ושמרה את הדבר. היא חיכתה שבעלה יחזור הביתה בכדי לספר לו על כך... היא אינה בקיאה בהלכות השבת אבידה, ותמהה שמה יש להכריז על המציאה שמצא בנה מוישי.

כאשר שב בעלה בערב, היא סיפרה לו את הדברים ופרשה לפניו את ספיקותיה - אינך סבור שעליו להכריז על המציאה שמצא?

לא. שטר בן חמישים דולר הוא דבר שאין בו סימן - ענה ומיד הוסיף כשבת שחוק על פניו - אפילו שמוישי סבור שיש לו סימן עליו.

נוסף על כך, אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ובודאי הבעלים הבחינו בחסרונו של השטר שסכום גדול הוא, עוד לפני שבא ליד מוישי. הרי שאין כאן 'יאוש לא מדעת' (ראה באריכות 'קו ההלכה' גיליון קע"ג) - הוסיף.

אך מטעם אחר אני חושב שעליו להחזיר את השטר. הוא אינו שלו. אלא של אביו של הילד שהגביה זאת עבורו.

הלה הגביה זאת ואביו זכה בזה (כמבואר בשלחן ערוך - חושן משפט, סימן ע"ר סעיף א'). הוא נתן זאת למוישי בטעות!

הנה כתבו התוספות בבבא מציעא (דף י"ב ע"א ד"ה 'אי אמרת') כי לא מסתבר שתניקנו חכמים שתי תקנות. האחת, שייזכה הקטן לעצמו מפני דרכי שלום. והשנייה, שהאב זוכה ממנו.

לדברי התוספות מיד כשהגביה הקטן את המציאה, של אביו נעשתה על ידי הגבהתו ומעולם לא באה לרשות הקטן.

לפי זה, יש מקום לומר שהחבר שהגביה את המציאה - זכה בה אביו מתקנת חז"ל ועל מוישי להשיבה לאביו של חברו.

אמנם, במהרש"א העיר שם שדברי התוספות נכונים רק לשיטת שמואל שגדול הסמוך על שולחן אביו - אין אביו זוכה במציאתו. אם כן, בקטן שתיקנו שייך כת לאביו, אין מקום לומר שתיקנו שתי תקנות.

אך לפי רבי יוחנן, שהלכה כמותו, שאף בגדול הסמוך על שולחן אביו - זוכה האב במציאה, ושם על כרחך אי אפשר לומר שהאב זכה מיד כשהגביה הגדול. פשיטא שהגדול זכה, ושוב באה התקנה שאביו זוכה ממנו.

אם כן, תקנה זו - שהאב זוכה במציאת הבנים - היא אף בקטן. שזכה הקטן במציאה לעצמו, וממנו זכה אביו.

לפי זה, על הקטן המגביה מציאה לזכות בה ולכוון לזכות בה וחכמים תקנו שכונתו מועילה משום דרכי שלום. כשם שגדול הסמוך על שולחן אביו מת - כוין לזכות במציאה.

לאחר מכן, כשכבר זכו במציאה, תקנו חז"ל שזוכה האב מהם.

אם כן, כיון שאותו חבר לא נתכוין מעולם לזכות במציאה שסבר בדעתו כי של מוישי היא - שוב אין לא לו ולא לאביו דין ודברים לתבוע אותה.

(וראה בישועות יעקב (סוף סימן ע"ד) שדן בקטן שהגביה מציאה מפני שסבר ששלו היא ומעולם לא נתכוין לזכות בה בקנין. ונסתפק שם בדבר.)

אמנם, אין זה דומה לנידון דידן. התם לפחות סבר בדעתו ששלו היא, ואף שלא נתכוין לעשות בה מעשה קנין.

אך בנידון דידן, החבר שהגביה כלל לא חשב לטלה לעצמו.)

על כן נראה שיכול אביו של מוישי להחזיק במציאה לעצמו ואינו חייב למוסרה לאביו של החבר (ראה כל זאת בקובץ 'הישר והטוב' - א', עמוד קי"ב).

קו ההלכה

שובע שלא בא

קיבלתי הזמנה לבית הדין. ביום המיועד הופעתי בבית הדין אך התובע לא הגיע.

שאלה: האם עליו לפצות אותי על מה שנדרשתי לשלם את שכרם - המשולם בכל מקרה, אף כאשר לא היה דיון בבית הדין לבסוף - של

הטוען הרבני ו/או עורך הדין שהבאתי? גם, מה דין יום העבודה שהפסדתי לשווא באשמתו? האם עליו לפצות אותי על כך?

תשובה: כבר כתבנו בעבר (קו ההלכה גיליון ח') על כך שאף אם התובע הפסיד בתביעתו, אין עליו לפצות את בעל הדין שנגדו על עלויות המשפט (שלחן ערוך - חושן משפט, סימן י"ד סעיף ה'). רק כאשר ניכר שידע התובע שתביעתו לריק ואין לה כל סיכוי להתקבל בבית הדין, ועשה זאת רק בכדי להתיש את הצד שנגדו - אזי מחייבים אנו אותו על הוצאות הצד שכנגד (ישועות ישראל סימן י"ד סק"ד).

בנידון שאלתך, אף אם בסיס טענתו של התובע יש לה על מה להסתמך ואינה לריק, אמנם יש לדון על כך שבכך שלא הופיע לדיון הפסיד את הנתבע. הרמ"א (שם) כתב שבכהאי גוונא על התובע לפצות את הנתבע. רוב הפוסקים נקטו שסיבת החיוב משום 'גרמ' היא (נתיבות סימן ר' סקי"ג וסימן רל"ב סקי"א).

אמנם, יש שכתבו שחייב משום שהוציא הוצאות על פיו והוא מדין 'ערב' (אמרי בינה - דיינים, סימן כ"א). אמנם ראה מנחת פתים סימן ר"ט סעיף ד'). בפשטות, אם ידע התובע שייביא הנתבע טוען וכדו', עליו לפצותו על כך. יש לציין מי שכתבו כי מנהג כמה בתי דינים שברושלים לא לחייב את התובע על כך אלא רק לצאת ידי שמים (תשובות והנהגות חלק ד' סימן ש"ג על פי ביאור הגר"א סימן י"ד סקל"א).

לענין מה שנתבלט ממלאכתך - יש שנסתפקו אם בכהאי גוונא ניתן לחייבו כדיון בעל הבית ששכר פועל ולבסוף חזר בו ולא מצא הפועל מקום אחר להשכיר עצמו שחייב משום 'שִׁבְת' (סימן של"ג סעיף ב'). עיי"ש בקצות סק"ב). אך אחרים כתבו כי רק באדם המזיק חייבה התורה על שבת ולא כשהזיק בגרמי'. גם מה שחייבו בפועלים על כך היא תקנת חז"ל (ראה נתיבות סימן של"ג סקי"ג) ואינה במקום שאינו עובד אצלו (ראה משפט המזיק פרק י"ח הערה ט"ז וסדר הדין פרק י' סעיף כ"ז). ועדיין נראה לחייבו לשלם את הצאת ידי שמים ככל מזיק בגרמא (וראה מה שכתבנו בגיליון קצ"ב ב'קו ההלכה' פלוגתת הפוסקים אם יש חובה לצאת ידי שמים במניעת ריוח).

ולגבי הטירחה שהיתה לנתבע לבוא לבית הדין - נחלקו הפוסקים אם דמים אלו בכלל הוצאות שמתחייב בהם התובע (ערוך ש"י סימן י"ד סעיף ה' וסימן ר' סעיף ז' ועיין ש"י סימן ש"ו סקי"ה, ומאי"ך ראה שו"ת באר משה - סלבודקא, חושן משפט סימן ו').

כל האמור הוא דוקא אם ההיעדרות היתה בפשיעת התובע. אך אם יוכיח לבית הדין שהיה אנוס ולא היה ביכולתו להודיע על כך - פטור (ראה פתחי תשובה סימן י"ד סקט"ו ומנחת פתים סימן ר"ט סעיף ד').

המשך הערות מפקסי דינים

שליש להכחיש את שניהם שאומרים שגזל בידו. וכן נאמן כשני עדים חייב לישבע כשיש עד אחד המכחישו, ראה להלן ליד הערה 16 ואילך. [4] תומים ס"ק ג', וראה ערוך השולחן סעיף ג' שכתב דין זה רק באומר שלאחר זמן הוסיפו תנאי דהא אי בעי קלתיה, וצ"ע בדוח אינו סותר את הכתוב בשטר ובכל אופן נאמן, ולפי האמור בכה"ג אף בסותר להדיא את הכתוב מהני. [5] ערוך השולחן סעיף ג'. [6] ש"ך ס"ק ג', וכן סתמו האחרונים. [7] הרשב"א ח"ב סי' שמ"ט הובא בש"ך הנ"ל כתב שנאמן שיד השליש כי המשליש, וע"ע בס"י אלף ל"ה שספק של השליש כספיקו של הבע"ד אבל הש"ך הנ"ל שם כתב דאדרבה אפילו הבע"ד עצמו לא היה נאמן להוסיף בכתב ידו על הכתוב בשטר, וממילא ה"ה השליש אינו נאמן, אכן הנתיבות ס"ק ט' כתב שהרשב"א לשיטתו שכתב בח"ג סי' י"ב שהשליש נאמן אפילו בהכחשת עדים (ראה הערה 8). ועיין בס"ק ה' בדברי הרשב"א אלף ל"ה הנ"ל שביאור הנתיבות שהשליש קונה קנין גמור (ועוד יבואר בגיליון הבא בע"ה בהכחשה אם נעשה שלישי). [8] סי' נ"ו סעיף ב' ע"פ הרמב"ן הובא כבעל התרומות שער נ"ב ח"ג סי' ז' אף שיש לו מיגו דזה מיגו במקום עדים דלא כמבואר משו"ת הרשב"א ח"ג סי' י"ב שהביא הב"י, (ועיין דרישה שם שמיישב את הרשב"א באופן אחר, ובתומים ס"ק י' ונתיבות ס"ק י"א שדברי הרשב"א מוגבלים לענין גט). וכן סתמו הש"ך ס"ק ב' ושאר אחרונים, ולפי"ז הדמיון לנאמנות כשני עדים הוא דהימניה דומה לעדים שהתורה האמינה אף שאינו בירור האמת, וכן הוא בנאמנות השליש מפני שהאמינו המפקדים, ומ"מ לא האמינוהו יותר משני עדים שלהם נאמנות התורה. [9] תומים ס"ק י' ונתיבות ס"ק י"א. [10] וכתב הגידולי תרומה שם שאף לרשב"א הנ"ל נאמן רק להכחיש העדים שמעידים שניתן לפיקדון אבל לא להכחיש עדותם שלא הופקד אצלו. [11] ש"ך ס"ק ט"ז ע"פ הנ"ל. [12] מחבר שם, ע"פ סמ"ע ס"ק י"ד וש"ך ס"ק י"ז ליישב מס"ל סעיף ג'. ופשוט דהיינו שא"ל לבי"ד לברר גוף הענין מהשליש. [13] ערוך השולחן ס"ט ו'. [14] ישועות ישראל חו"מ ה', שבחפץ המושלש זוכה השליש בעד המקבל אבל בשטר כבר נמחל שעבודו. [15] ראה סעיף א'. [16] ש"ך ס"ק ב'. [17] תומים ס"ק ב', שכתב השליש אינו עדיף משל הלוה, וכפי ביאור האבני חושן ס"ק ג' דלפי זה אף השליש צריך לישבע היסת שהרי נאמנות השליש הוא רק להחזיק ולא לשבועה, (כטענת הנתיבות ס"ק ב'). [18] נתיבות ס"ק ב'. [19] דברי משפט ס"ק א'.